

Populisme: Begreb, historie, logik

AF ALLAN DREYER HANSEN

SLAGMARK #85
SIDER: 215-238

Hvad betyder “populisme”? Den 30.08. 2021, en (ikke helt) tilfældig dag, optrådte ordet i et par indlæg i dagspressen. Et læserbrev i *Jyllandsposten*¹ kommenterer på Jan-Werner Müller, der et par dage i forvejen havde skrevet om angreb på kvinder fra den “yderste højrefløjs populistiske partier”.² En artikel i *Information* nævner Trumps planer om en mur mod Mexico som “et populistisk og primitivt forslag”. Disse eksempler lægger sig fint i forlængelse af den dominerende hjemlige (og generelt europæiske) forståelse af populisme som et “ubehageligt fænomen”, som Rune Lykkeberg kaldte det i en rosende anmeldelse³ af Rosanvallon, *Populismens århundrede*.⁴ Denne opfattelse kan findes i en lang række (mere eller mindre) akademiske bidrag,⁵ som nærmest paradigmatisk kan opsummeres i Georg Metz’ kritik af den socialdemokratiske regerings manglende vilje til at hente børnene med dansk tilknytning hjem fra Syrien:

1 Christian Ladefoged, “Debat: Det ligner grangiveligt marxisme”, *Jyllandsposten* 30. august 2021.

2 Martin Gøttske, “Europa bygger flere mure for at stoppe flygtninge: »Vi må håbe, at det udskyder Europas fald«”, *Information*, 30. august 2021.

3 Rune Lykkeberg, “Rune Lykkeberg: Pierre Rosanvallon har skrevet den bedste bog om populismen, jeg har læst”, *Information*, 23. januar 2020.

4 Pierre Rosanvallon, *Populismens århundrede: historie, teori, kritik* (København: Information, 2020).

5 Listen er efterhånden meget lang, og ikke altid af overbevisende kvalitet. I den stærkere ende har vi bl.a. Mogens Herman Hansen, *Hvordan forvrænger populismen demokratiet?* (København: Informations Forlag, 2017).

Ikke et knivsblad skal kunne presses ind i Socialdemokratiets populistiske murværk af drakonisk lov og orden, en klippefast unfair udlændingepolitik og dehumaniseret neonationalt tryghedshysteri [...] Socialdemokratiet er hermed endegyldigt ved at skære partiets værdioppositionelle vælgerskare bort og omskabe sig til den populistiske bevægelse, der [...] har til formål at udrudere resterne af DF ved at være lige så forskruet afmarcheret – eller det der er værre.⁶

Så populisme er yderliggående højrefløj, kvindefjendsk, letkøbt lov og ordenspolitik, forskruet afmarcheret, og ikke mindst gennemført unfair, ligefrem dehumaniseret nationalistisk og udlændingefjendsk. Det virker bestemt som et ubehageligt fænomen.

Men d. 30.08 er ikke et helt tilfældigt valg. Det var nemlig også dagen, hvor et konvent markerede fødslen af et nyt selvudråbt populistisk parti, *People's Party* i USA. Det fandt (så vidt vides) ikke vej til den danske offentlighed, men er dog værdt at ofre opmærksomhed. Dets erklærede vision er “et nyt centralt progressivt populistisk parti”.⁷ Dets krav indbefatter bl.a. reform af sundhedsvæsenet, finansreguleringer, gratis offentlig videregående uddannelse, penge ud af politik, et infrastrukturelt jobprogram, en mindsteløn på \$15, en human integrationspolitik, grøn omstilling, race- og kønsmæssig retfærdighed, LGBTQIA-rettigheder, mv.

I følge partistifterne er forhindringerne til opnåelse af disse mål – og dermed begrundelserne for nødvendighederne af et nyt parti,

oligarkerne som tjener så mange penge på det nuværende system. De ønsker ikke, at tingene skal ændre sig. Pengene har korrumpet begge store partier. Oligarkerne har [...] 'gjort America til en *nation of Aspen* for de rige og Appalachia for de fattige og arbejderklassen’

Partiet skal genoprette demokratiet (bl.a. sikre transparente valg), styrke civile rettigheder og bidrage til at genoprette fredelige og ligeværdige internationale relationer. Så partiet minder nærmest om det præcist modsatte af det, “populisme” betyder herhjemme. Hvordan er det muligt?

6 Georg Metz, “Debat: Ikke et knivsblad skal kunne presses ind i Socialdemokratiets populistiske murværk”, *Information*, 25. marts 2021.

7 “The People’s Party | Free Of Corporate Money”, 24. august 2020, <https://peoplesparty.org/> Følgende citater er alle fra denne kilde. Et af deres store mål, som de imidlertid ikke lykkedes med, var at få Bernie Sanders til at forlade Demokraterne og slutte sig til dem.

THE PEOPLE'S PARTY - DEN OPRINDELIGE POPULISME OG REVISIONISMEDEBATTEN I USA

Det nutidige *People's Party* abonnerer ret tydeligt på deres historiske navnefæller fra slutningen af 1800-tallet i *The People's Party*, der opfandt betegnelsen *Populister*⁸ om deres følgere.⁹ Bevægelsen kan spores tilbage til i hvert fald 1877 og bestod af en bred vifte af bevægelser, organisationer, kooperativer, fagforeninger mv. Kernen i bevægelsen udgjordes af bønder – *the Farmers' Alliances* – der protesterede mod lave kornpriser, valutamangel og rente-åg. Der var dog ikke tale om en eksklusiv hvid bondebevægelse, for de søgte – og opnåede – alliancer med byarbejdere, sorte bønder og landarbejdere og kvindebevægelser. De levede næppe op til nutidens *People's Partys* idealer om inklusion. På trods af en fascinerende historie om hvordan et ledende medlem, Thomas E. Watson, samlede en rytterskare for at komme en sort prædikant til undsætning under trussel om lynchning,¹⁰ er der næppe tvivl om, at deres syn på sorte medborgere ikke levede op til nutidens standarder.¹¹ Asia-tiske (særligt kinesiske) immigranter og oprindelige amerikanere var fuldstændigt fraværende i deres projekt. Men overhovedet at lave alliance med sorte og kæmpe for kvinders rettigheder, endda at have kvinder på ledende poster, var ganske bemærkelsesværdigt på det tidspunkt.

8 Når jeg fremover bruger Populisterne (med stort) henviser jeg snævert til *The People's Party* fra slutningen af 1800-tallet.

9 En god samling af centrale tekster findes i Raymond Cunningham, *The Populists in Historical Perspective* (Lexington, Mass: Heath, 1968); litteraturen om Populisterne er overvældende. For en tidlig og velafbalanceret dansk redegørelse, se Niels Bjerre-Poulsen, "Populism - A Brief Introduction to a Baffling Notion", *American Studies in Scandinavia* 18, nr. 1 (1. marts 1986): 27–36. Min fortolkning af bevægelsen og af den begrebshistoriske debat følger Anton Jäger, "The Semantic Drift: Images of Populism in Post-war American Historiography and Their Relevance for (European) Political Science", *Populismus Working Papers* (Thessaloniki: Populismus - Populist discourse and Democracy, juli 2016); Yannis Stavrakakis, "How did 'Populism' Become a Pejorative Concept? And why is This Important Today? A Genealogy of Double Hermeneutics", *Working Paper, Populismus Working Papers* (Thessaloniki: Populismus - Populist Discourse and Democracy, april 2017); Anton Jäger, "The Myth of Populism", *Jacobin Magazine*, januar 2018. Thomas Frank, *The People, No: A Brief History of Anti-Populism*, (New York: Metropolitan Books, 2020).

10 C. Vann Woodward, "The Populist Heritage and the Intellectual", *The American Scholar* 29, nr. 1 (1959): 55–72.

11 Michael Kazin, *The Populist Persuasion: An American History* (Ithaca, NY; London: Cornell University Press, 1998).

Generelt, og for tidens standarder i særdeleshed, var det folk der blev sigtet til i *The People's Party* progressivt og inklusivt. Men det var også en politisk bevægelse, der klart udpegede, hvad der var galt og ikke mindst forhindringerne for at realisere målene om et mere egalitært og demokratisk samfund. I *the Omaha Platform* hed det:

Vi mødes i midten af en nation som er på randen af moralsk, politisk og materiel ruin. Korruption dominerer valgene, lovgivningen, Kongressen og selv bænkenes hermelinere [domstolene]. [...] Frufterne af millioners indsats bliver åbenlyst stjålet for at opbygge kolossale formuer for et fåtal, uden fortilfælde i menneskeheds historie; og på deres side foragter besidderne republikken og bringer friheden i fare. Fra den samme frodige livmoder af statslig [governmental] uretfærdighed avler vi de to store klasser – vagabonder og millionærer.¹²

Det er ikke mindst denne stærke kritik af og konflikt med eliten, der har formet eftertidens forestilling om populisme. Spørgsmålet er selvfølgelig hvilken berettigelse og karakter denne konflikt tillægges. Det spørgsmål er blevet besvaret meget forskelligt. Datidens konservative kræfter – politiske og i akademiet – var ikke i tvivl om, at Populisterne var farlige og irrationelle.¹³ Men den nærmeste eftertid gav plads til en helt anden fortolkning, nemlig at der var tale om en progressiv bevægelse.¹⁴ Det blev imidlertid heftigt modsagt af en kreds af samfundsforskere i fyrrerne og halvtredserne, specielt omkring Richard Hofstadter.¹⁵ I konteksten af mccarthyisme reviderede de den tidligere positive fortolkning af populisterne, og endte med at konkludere at “det radikale højre i 1960’erne er overhovedet ikke forskelligt fra 1890’ernes populister, som i flere år scorede højt på så simple formularer som ‘Wall Street’, ‘Internationale bankører’ og ‘monopolerne’ [the trusts]”.¹⁶

12 “Omaha Platform: Populist Party Platform (1892) (parts)”, Primary Source: Populist Party Platform (1892), <https://wwnorton.com/college/history/eamerica/media/ch22/resources/documents/populist.htm>.

13 Frank, *The People, No*; Cunningham, *The Populists in Historical Perspective*.

14 Heraf navnet “the Progressive School” om de historikere, der gav en langt overvejende positiv fortolkning. Cunningham, *The Populists in Historical Perspective*.

15 Richard Hofstadter, *The Age of Reform: From Bryan to F.D.R.*, Vintage Book History (New York: Vintage Books, 1956).

16 Daniel Bell, “The Dispossessed”, i *The Radical Right: The New American Right, Expanded and Up-*

Hofstadter og gruppen omkring ham reviderede den progressive fortolkning på en række områder. Snarere end at fremstå som "fornuftige og realistiske svar på faktiske problemer" for fattige og tungt forgældede bønder og hårdt udbyttede arbejdere (både hvide og afro-amerikanere), kom de til at repræsentere "irrationel frygt og angst fremtryllet af farmernes knibe".¹⁷ For Hofstadter var dette et mere generelt problem for alle radikale bevægelser: "populisterne er kun en forstærket version ... af en type folkelig impuls, der er endemisk i US-amerikansk politisk kultur".¹⁸

Mere præcist gik Hofstadters anklager på, at populisterne var bagud- og ikke fremadskuende, at de hang fast i en tabt fortids utopi om "lige rettigheder for alle, specielle privilegier for ingen".¹⁹ Deres politiske projekt var ikke båret af (rationelle) økonomiske interesser men et udtryk for "status-misundelse", udløst af at de "mistede deres plads i samfundet" til moderne produktionsformer. De havde angiveligt hang til konspirationsteorier. Men det er formentlig Hofstadters påstande om, at de var nationalist og anti-pluralister, og ikke mindst havde den afgørende skyld i anti-semitisme i USA, fordi de anklagede "jødiske bankører",²⁰ der i størst grad har været med til at forme vor samtids forståelse af populisme.

Desværre viste ingen af dem sig at kunne holde til nærmere analyse. Der er ikke plads til at gå i rette med alle disse anklager, men mængden af historiske analyser, der for den meste del tilbageviser, eller i det mindste kraftigt modificerer dem, er overvældende.²¹ Efter hvad der er blevet kaldt en af de "blodigste episoder i US-

dated, red. Daniel Bell (New York: Anchor Books Doubleday, 1963), 3.

17 Cunningham, *The Populists in Historical Perspective*, vi.

18 Hofstadter, *The Age of Reform*, 4.

19 Hofstadter, *The Age of Reform*, 63; Det fører for vidt at komme ind på her, men et helt afgørende skifte i perspektiv, var bevægelsen væk fra The Progressive's fokus på konflikt mellem en velstående minoritet og en forarmet majoritet. Ifølge Hofstadter m.fl – og hele den fremkomne US-amerikanske samfundsvideenskabelige mainstream – var samfundet "betydeligt mere komplekst" og ikke mindst kendetegnet ved en (fredelig) pluralisme, indenfor en overordnet konsensus. Se fx Norman Pollack, "Hofstadter on Populism: A Critique of 'The Age of Reform'", *The Journal of Southern History* 26, nr. 4 (1960): 478–500.

20 Hofstadter, *The Age of Reform*, 62, 85 og 78. Bemærk hvor udbredt denne figur er i vor samtids beskrivelse af populisme som "cultural backlash", "resentment" etc.

21 Walter T. K. Nugent, *The Tolerant Populists: Kansas Populism and Nativism*. (Chicago-London: University of Chicago Press, 1963); Woodward, "The Populist Heritage and the Intellectual"; Charles Postel, "The American Populist and Anti-Populist Legacy", i *Transformations of Populism in Europe and the Americas: History and Recent Tendencies*, red. John Abromeit m.fl. (London: Bloomsbury,

amerikansk historiografi”²² var Hofstadter m.fl.’s revisioner tilbagevist og “hensygnede i ruiner”, som det blev beskrevet.²³

Der er dog et punkt, der fortjener mere udførlig behandling, nemlig Hofstadter (og de øvrige revisionisters) påstand om den direkte forbindelse mellem Populisterne og mccarthyismen der hærgede USA på det tidspunkt. Populisterne var udpeget som irrationelle, bagudskuende og ikke mindst i udtalt konflikt med “etablisementet”, og derfor “synes de meget stærkt at indvarsle visse aspekter af vor tids besynderlige [cranky] pseudo-konservatisme.”²⁴

På et substantielt plan, dvs. det ideologisk-politiske indhold, er der ingen forbindelse. I forhold til mccarthyismens – og generelt den fremkomne neo- (eller pseudo-)konservatisme, som senere skulle blive inkarneret af George Wallace, Richard Nixon, Ronald Reagan og senest Donald Trump – konkrete politiske krav, var forskellene til Populisterne næsten så store som de kan blive. Men der kan faktisk argumenteres for, at disse “besynderlige pseudo-konservative” har overtaget en måde at “tale på”, at artikulere deres politiske projekter på en måde, der faktisk falder i tråd med populisterne (og generelt den radikale tradition i USA).²⁵ Som Michael Kazin samler det op:

Siden slutningen af 50’erne har historikere og andre forskere overbevisende nedbrudt [...] portrætteret af de oprindelige populister som irrationelle og fordomsfulde [...] Det var fristende at få hadere af ”pengemagten” til at smelte sammen med ”snørklede intellektuelle”, at kaste et misbilligende blik over hele anti-etablisement mobiliseringen [...]. Alligevel lå der en vis sandhed begravet i den forenkede historieskrivnings slagger. Der var en tæt lighed mellem populistiske kampagnefolks og konservative antikommunisters retorik. [...] At negligere tilstedeværelsen af fælles tråde af udtryk, der strakte sig længere end *The People’s Party* er lige så fejlagtigt som at tvinge traditionen ind i en beholder fyldt med usmagelige overbevisninger. [...] Men som sprog kunne populisme sprænge

2017), 116–35, jf også note 8 ovenfor.

22 Jäger, “The Myth of Populism”, 7.

23 Lawrence Goodwyn, “Rethinking ‘Populism’: Paradoxes of Historiography and Democracy”, *Telos* 1991, nr. 88 (20. juni 1991): 42.

24 Hofstadter, *The Age of Reform*, 20.

25 Ernesto Laclau, *On Populist Reason* (London: Verso, 2005)

ideologiske grænser og tiltrække US-amerikanere, der var fjendtlige over for moderne liberalisme, såvel som de, der fortsatte med at tænke kærligt på fagforeninger og FDR's Fire Friheder.²⁶

Problemet vi står overfor her er, hvordan vi skal definere populisme under hensyn til Populisternes faktiske historie. Spørgsmålet som vi vender tilbage til, og som både Laclau og Kazin svarer bekræftende på, er hvorvidt der, på trods af åbenlyse indholdsmæssige, politisk-ideologiske forskelle (faktisk diametrale modsætninger), alligevel kan påstås at være en fælles (populistisk) form? Dvs. et sprog eller retorik, som Kazin kalder det, eller med Ernesto Laclaus begreb, en særlig politisk logik,²⁷ som på trods af modsætningerne alligevel forbinder dem?

Før vi når dertil må vi imidlertid følge fortsættelsen af Hofstadter m.fl.'s nye begreb om populisme, som det rejste over Atlanten.

NUTIDIGE DEFINITIONER OG RELATIONEN TIL *THE PEOPLE'S PARTY*

Parallelt med revisionisme-striden i USA bevægede populisme-begrebet sig til Europa. Der blev afholdt en stor konference i slutningen af 1960'erne på London School of Economics and Political Science.²⁸ Der var også en vis debat om populisme i marxistiske kredse i slutningen af 1970'erne og begyndelsen af 1980'erne. Teoretisk var den initieret af E. Laclau,²⁹ konkret af Thatchers overraskende evne til at vinde opbakning blandt arbejdere for sit politiske projekt. Centralt stod Stuart Hall, der teoretiserede Thatchers projekt som "autoritær populisme".³⁰ Men det afgørende skridt til at introducere den revisionistiske forståelse af populisme i den europæiske debat kom med Pierre-André Taguieff, der hæftede betegnelsen "nationalpopulistisk" på *Front National* i Frankrig.³¹

26 Michael Kazin, *The Populist Persuasion: An American History*, Ithaca, NY; London: Cornell University Press, 1998, 192–93.

27 Laclau, *On Populist Reason*; Ernesto Laclau, "Populism: What's in A Name?", i *Populism and the Mirror of Democracy* red. Francisco Panizza (London: Verso, 2005).

28 Ghița Ionescu og Ernest Gellner, red., *Populism: Its Meanings and National Characteristics*, (London: Weidenfeld & Nicolson, 1969).

29 Ernesto Laclau, *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism* (Verso, 1977).

30 Stuart Hall, "Popular-Democratic vs Authoritarian Populism: Two Ways of Taking Democracy Seriously", i *Marxism and democracy* (London: Humanities Press, 1980), 157–85.

31 Pierre-André Taguieff, 'La rhétorique du national-populisme', i *Mots* 9 (1984), 112-139, her citeret fra

Taguieffs analyse kom i meget vidt omfang til at forme forståelsen af populisme i en europæisk kontekst. Ikke bare i begrebsdannelsen omkring de såkaldte “populistiske radikale højrepartier”, men i vid udstrækning af populisme *som sådan*. I den overvejende del af denne litteratur er der simpelthen ingen forsøg på at konfrontere begrebet med de oprindelige populistiske. Det har dog delvist ændret sig, omend på paradoksal vis. Således definerer både Rosanvallon³² og J.-W. Müller eksplicit Populisterne ud af populismen! Müller, som har taget revisionisme-fejdens resultater til sig, og i det store og hele fået rigtigt fat i *The People's Party's* historie³³ skriver:

Et af resultaterne af denne analyse, så kontraintuitivt som det måske synes, er at det eneste parti i US-amerikansk historie, som eksplicit kaldte sig selv ‘populistisk’ faktisk ikke var populist.³⁴

Müllers position er selvfølgelig et fremskridt frem for ikke at tage stilling til hvilke partier, bevægelser og ledere der *ikke* passer ind i definitionen af populisme, og/eller bare at glemme *The People's Party* i diskussionen af populisme. Det er dog stadig problematisk. Müllers definition lyder

Populisme [...] er en specifik *moralistisk forestilling om politik*, en måde at forstå den politiske verden som sætter et moralsk rent og helt forenet folk overfor små minoriteter, i særdeleshed eliter, som placeres udenfor det autentiske folk.³⁵

Jäger, “The Semantic Drift”, 16.

32 Rosanvallon, *Populismens århundrede*, 282.

33 I det store og hele. Selve oprindelsen til ordet populist har han misset. Han skriver: ”De [US]amerikanske populistiske sidst i det 19. og begyndelsen af det 20. århundrede var desuden de første, der beskrev sig selv som ”populister”. Oprindeligt fandtes der ikke noget substantiv til at beskrive medlemmerne og lederne af People's Party; ordene pops, populites og populists var alle sammen ringegående ment.” Jan-Werner Müller, *Hvad er populisme?* (Informations Forlag, 2016), 39. Men ordet populist fandtes ikke forud. Det blev opfundet på en togtur i Kansas efter et succesfuldt møde, og det var de positive konnotationer ved populist - ven af folket - der fik dem til at tage det; og fik det til at brede sig med lynets hast. De negative konnotationer (bortset fra i konservative kredse, selvfølgelig) kom senere. Se Frank: *The People No*, 7 – 9

34 Jan-Werner Müller, *What is Populism?* (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2016), 85 For kritikker se, Jäger *Populism and the Historians*, 2020, samt Frank *The People No*, 32

35 Müller, *What is Populism?* 18. Bemærk den indskudte sætning “eliter i særdeleshed”. For de fleste er anti-elitismen konstitutiv for populisme. For Müller er det blot et element i en bredere eksklusionslogik, der definerer populisme som sådan.

Som det forhåbentligt er fremgået – og som Müller altså selv er klar over – var *the People's Party* (ligesom det nutidige initiativ) hverken moralistisk eller opfattede folket som moralsk rent og forenet. Derfor er Müllers forsvar for definitionen heller ikke specielt overbevisende. Han peger korrekt på, at der ikke kan være copyright til en term og hævder, at ikke alle bevægelser, der har benævnt sig ved en given term, nødvendigvis er det den indikerer:

Vi må tillade den mulighed at en plausibel forståelse af populisme faktisk vil ende med at ekskludere historiske bevægelser og aktører som eksplicit kaldte sig selv populistiske [...] kun meget få ville [...] hævde, at man i en ordentlig forståelse af socialisme, er nødt til at kunne inkludere nationalsocialisme, bare fordi nazisterne selv kaldte sig socialister.³⁶

To forhold gør imidlertid denne argumentation problematisk. For det første er det problematisk at ekskludere de oprindelige populistiske, fordi det var den bevægelse, der *opfandt* ordet. Den bogstavelige betydning af populist er jo “ven af folket”.³⁷ De oprindelige populistiske identificerede sig med den, *præcis* fordi den signalerede deres politiske værdier. Man kan og bør være forsigtig med ophavsrettigheder i politik, både teori og praksis, men et begrebs sproglige oprindelse er stadig et særligt vægtigt historisk punkt.³⁸ Det er den første grund til, at Müllers inddragelse af nazisterne ikke er et godt argument. Som bekendt opfandt de ikke “socialisme”. Den anden grund er at der, i hvert fald i starten, var meget klare indslag af socialisme i nazismen: fx krav om nationalisering af bankerne.³⁹

Müller (og Rosanvallon) har med andre ord et centralt teoretisk problem. I deres begrebsliggørelse af populisme fastholder de, mere eller mindre udtalt, Hofstadters revision. Det fører til at de ekskluderer Populisterne fra fænomenet populisme. En

36 Müller, *What is Populism?* 17.

37 Det samme som folkelig, forskellen er den latinske hhv. den germanske rod. M. H. Hansen, *Hvordan forvrænger populismen demokratiet?* 4

38 Jeg vender mere udførligt tilbage til spørgsmålet om forholdet mellem et videnskabeligt, politisk teoretisk *begreb* og *ordets* historiske og samtidige brug i en bredere offentlighed. I den US-amerikanske debat om populisme skelnes der nogle gange mellem Populisme (med stort), der refererer til *The People's Party*, og populisme (med småt) der refererer til det bredere fænomen, som det videnskabelige begreb indfanger.

39 Laclau, *Politics and Ideology in Marxist Theory*, 122.

anden mulig strategi er i stedet at fastholde revisionismen og – på trods af debatten i USA – fastholde, at den er en passende beskrivelse af *the People's Party*. Denne position indtager Mudde (og Kaltwasser), der har leveret den definition, der nok kommer tættest på at have opnået dominerende status.⁴⁰ Her bestemmes populisme som en

tynd(t centreret) ideologi, der ser samfundet som ultimativt opdelt i to homogene og antagonistiske grupper, 'det rene folk' versus 'den korrupte elite', og som hævder at politik bør være udtryk for folkets *volonté générale* (almenvilje).⁴¹

Der er rettet flere kritikker imod denne definition.⁴² Både dens (mere tilbagetrukne) fastholdelse af populisme som en moralsk snarere end politisk antagonisme (a la Müller), og af dens påstand om at populisme er en (omend tynd) ideologi.⁴³ Men i deres *Very Short Introduction* argumenterer Mudde og Kaltwasser, i modsætning til Müller for, at den revisionistiske definition faktisk passer på Populisterne.⁴⁴ De fremfører:

Den tids prærie-populister forstod 'folket' som farmere, mere specifikt yeomen, frie og uafhængige landbrugere af europæisk oprindelse. I overensstemmelse med producerismen, som altid har informeret populismen i Nordamerika, blev farmere fremstillet som det rene folk, de som fik landet og producerede alle samfundets goder (særligt tøj og fødevarer). Eliten var bankfolk og politikerne i Nordøst, som ikke producerede noget men afpressede goderne fra farmerne gennem høje renter

40 Cas Mudde, "The Populist Zeitgeist", *Government and Opposition* 39, nr. 4 (september 2004): 541–63; Cas Mudde og Cristóbal Rovira Kaltwasser, *Populism in Europe and the Americas*, 2012; Cas Mudde og Cristóbal Rovira Kaltwasser, *Populism: A Very Short Introduction*, (New York, NY: Oxford University Press, 2017).

41 Mudde, "The Populist Zeitgeist", 543.

42 Yanniss Stavrakakis og Anton Jäger, "Accomplishments and Limitations of the 'New' Mainstream in Contemporary Populism Studies", *European Journal of Social Theory* 21, nr. 4 (2018): 547–65; Allan Dreyer Hansen, "Populisme: forvrængning af demokratiet, tynd moralsk ideologi eller det politiskes ontologi? Müller, Mudde og Laclau om populisme", *Agora* 37, nr. 01–02 (2020): 33–60.

43 Fx har ophavsmanden til begrebet om en tynd(t centreret) ideologi, Michael Freeden, selv taget afstand fra denne brug af sit begreb, Michael Freeden, "After the Brexit referendum: revisiting populism as an ideology", *Journal of Political Ideologies* 22, nr. 1 (februar 2017): 1–11.

44 Mudde og Kaltwasser, *Populism*, 23–24.

på lån. Mens de originale populister havde visse antisemitiske og racistiske træk, var distinktionen mellem folket og eliten ikke primært af etnisk eller religiøs karakter. Den var snarere moralsk, geografisk og beskæftigelsesmæssig, dvs. mellem de gode rurale farmere og de korrupte urbane bankfolk og politikere.

Som vi allerede har set var Populisterne optaget af at danne alliancer med byarbejdere og kvinder. Det er derfor svært at acceptere, at folket for dem var landmænd, og da slet ikke udelukkende af europæisk oprindelse, eftersom de stræbte efter alliancer med sorte farmere. Deres forestilling om folket var heller ikke "produceristisk", hvis man som Mudde og Kaltwasser dermed refererer til en forestilling om "producenter", der er "presset mellem en korrupt elite over dem og en racialiseret underklasse under dem".⁴⁵ Populisterne organiserede "Tramp Armies"⁴⁶ og mobiliserede kvinder og farvede. Deres anti-racisme kunne med nutidens briller bestemt have været stærkere, men at beskrive dem i moralistisk lys, som Mudde og Kaltwasser er nødt til for at få dem til at passe ind i definitionen, er meget lidt overbevisende. Den eneste mulige konklusion er, at hvis man vil knytte begrebet populisme til en (demokratisk problematisk) moralisme og anti-pluralisme, må man – paradoksalt – ekskludere de oprindelige populister.

POPULISME SOM NAVN, ORD OG BEGREB

Indtil videre har jeg brugt termen populisme på 3 forskellige måder, som jeg ikke har specificeret. Det er en del af en større diskussion, som jeg ikke kan yde fuld retfærdighed i denne sammenhæng. Problemet er at betegneren (udtrykket) populisme fungerer i mange forskellige sammenhænge. Som vi har set, kan dets oprindelse faktisk bestemmes. Det er jo den latinske form af folkelig, og det blev opfundet og taget i anvendelse, fordi det havde positive konnotationer. Denne historiske begrænsede anvendelse refereres derfor af og til som "stort P Populisme". Men hurtigt kom det til at betegne mere end kun *The People's Party*, og fik dermed karakter af et begreb, der kunne indfange mere end dets oprindelige anvendelse. Det fik ekstra fart

45 Mudde og Kaltwasser, 23–24; For en kritik, se Postel, "The American Populist and Anti-Populist Legacy", 7–9.

46 Postel, "The American Populist and Anti-Populist Legacy", 9.

på med revisionisternes anvendelse, som flyttede det fra en primært fag-historisk til en bredere samfundsvidenskabelig sammenhæng. Derefter gik det stærkt og fra slutningen af 1960'erne var koblingen til ordets oprindelse i Populisterne stort set forsvundet. Selv om de fleste i overensstemmelse med revisionisterne anvendte det nedsættende, var der nærmest ingen enighed om hvad det så mere præcist indeholdt, og dermed hvilke ideologier, bevægelser eller ledere der kvalificerede til betegnelsen. Samtidig begyndte betegnelsen populisme at brede sig fra en akademisk analytisk brug til den bredere offentlighed hvor journalister og kommentatorer tog det – og ikke mindst dets negative konnotationer – til sig.

Forholdet mellem et navn (i betydningen en betegnelse en bevægelse selv vælger at beskrive sig med), et akademisk analytisk begreb, og et ord i den bredere offentlighed er langt fra klar. Specielt indenfor samfundsvidenskaben er der uklare grænsedragninger og vekselvirkninger.⁴⁷ Der er dog forskelle, og et videnskabeligt begreb bør vurderes på dets “brugbarhed i at indfange et relevant (populistisk) aspekt af den sociale virkelighed”.⁴⁸ Her kan der stilles krav til analytisk præcision, og ikke mindst villighed til at vurdere i hvilket omfang det kan indfange relevante dele af den sociale virkelighed. Det fungerer åbenlyst efter andre logikker som ord (eller betegner) i en bredere offentlig debat. I forhold til begge funktioner vil jeg dog hævde, at *oprindelsen* til ordet bør tilskrives en særlig vægt. Dvs. at en anvendelse af det, både som begreb og som ord, i en bredere politisk offentlig debat der udelukker det fra Populisterne, er problematisk.⁴⁹

47 Stavrakakis trækker på Giddens' begreb om dobbelt hermeneutik for at indfange det i forhold til populisme-debatterne. Stavrakakis, “How did ‘Populism’ Become a Pejorative Concept?; Se også Benjamin De Cleen, Jason Glynos, og Aurelien Mondon, “Critical Research on Populism: Nine Rules of Engagement”, *Organization* 25, nr. 5 (september 2018): 649–61.

48 De Cleen, Glynos, og Mondon, “Critical Research on Populism”, 3.

49 Faktisk er denne påstand ikke (teoretisk) uproblematisk i forhold til Laclaus anvendelse. For ham har populisme en ontologisk kvalitet, og er dermed mere radikalt afkoblet forbindelsen til *The People's Party*. Men den position må opgives. Se Yannis Stavrakakis, “Antinomies of Formalism: Laclau's Theory of Populism and the Lessons from Religious Populism in Greece”, *Journal of Political Ideologies* 9, nr. 3 (1. oktober 2004): 253–67. Dermed kommer oprindelsen også til at have en afgørende vægt.

POPULISME SOM LOGIK

Hvor efterlader konfrontationen med den oprindelige US-amerikanske populisme den akademiske debat? Det synes oplagt at definitioner som Müllers og Mudde og Kaltwassers fortsat ligger under for den revisionisme som effektivt er tilbagevist. Men et berettiget krav om, at begrebsliggørelsen af populisme må inkludere (en ikke-revisionistisk forståelse af) de oprindelige populistiske åbner flere muligheder. Der kan i debatten spores i hvert fald tre.

Den første kan forstås som en form for tilbagevenden til den progressive skole, og simpelthen definere populisme som det politisk positive, egalitære og demokratiske projekt *The People's Party* var et tydeligt udtryk for. Eller med andre ord, kun (visse udgaver af) det, der senere er blevet kaldt venstre-populisme, er egentlig populisme. T. Frank, samt, dog uden eksplicit at nævne Populisterne, fx Paula Biglieri og Luciana Cadahia kan ses som eksponenter for denne position.⁵⁰ Problemet med den er dels at afgøre *hvilke* af de substantielle krav Populisterne fremførte, der kvalificerer til at være populistiske (kravet om sølv-standard for valutaen vil de færreste medregne), dels at der er venstre-populistiske projekter som fx Manduras Venezuela, som ikke lever op til forhåbningerne.

Den anden er fremført af Postel. Han foreslår, at det der diskuteres under overskriften populisme, er (alt) for regionalt forskelligt til at blive samlet under ét begreb. Den nordamerikanske erfaring, med udspringet i Populisterne, har simpelt hen ikke tilstrækkeligt til fælles med de latinamerikanske – kendetegnet ved en stærk karismatisk leder og udvidelse af politiske rettigheder – eller de europæiske radikale højrepartier, til at de bør analyseres under samme betegnelse.⁵¹ Problemet med denne position (som på dette punkt i et vist omfang deles med Mudde og Kal-

50 Frank, *The People, No*; Paula Biglieri og Luciana Cadahia, *Seven Essays on Populism: For A Renewed Theoretical Perspective* (Medford: Polity Press, 2021); Stavrakakis og Katsambeki formulerer det mere forsigtigt:

”Der kan også argumenteres overbevisende for, at ”populisme” måske ikke er det mest passende begreb til at begrebsliggøre politiske bevægelser der er direkte nationalistiske, racistiske og fascistiske”. “Left-wing Populism in the European Periphery: The Case of SYRIZA”, *Journal of Political Ideologies* 19, nr. 2 (4. maj 2014): 138. Men deres overordnede orientering er, at populisme kan være både venstre- og højreorienteret.

51 Postel, “The American Populist and Anti-Populist Legacy”, 12.

twasser⁵²), er at den regionale logik ikke kan gives denne tyngde. Dertil er de indre variationer, på alle tre kontinenter, simpelt hen for store.⁵³

Den tredje, som jeg finder er den mest produktive, er at forstå populisme som en politisk *logik*, snarere end som en politisk substans, eller ideologi. Den position er fremført af Laclau i forlængelse af hans diskursteoretiske post-marxistiske drejning.⁵⁴ Her bestemmes populisme som en måde at lave politik på, dvs. en form eller logik. I denne konstrueres en folkelig pol ved at kæde en række uopfyldte krav sammen i stærk, antagonistisk modsætning til en elite eller et etablissement, der forhindrer realiseringen af disse krav eller folkets interesse.

Debatten er ikke afgjort, og populismebegrebets historie indikerer at heller ikke akademiske definitioner får en ende (jf. enqueten i dette temanummer). Men en forståelse af populisme som logik har nogle klare fordele. På den ene side kan vi indfange de mange erfaringer med politiske bevægelser, der er blevet forstået som populistiske. På den anden side undgår vi at skulle hævde en substantiel, ideologisk familielighed i det politisk-ideologiske indhold af disse bevægelser. Det er simpelt hen ikke muligt. Vi kan derfor begrebsligt indfange det ubestridelige forhold, at populisme-begrebet har fremstået produktiv for forståelsen af de mange, og meget forskelligartede politiske bevægelser, ledere og partier.

Det betyder dog ikke, at alt lader sig forstå som populisme. Som det forhåbentligt er klart, er der fx ikke noget populistisk ved etniske eller raciale bestemte eksklusioner. Det der gør højre-populistiske partier *populistiske* er, at de artikulerer en underordnet folkelig pol i modsætning til en elite eller et etablissement. Det er bestemt ikke altid tilfældet. Derfor er begrebet om "radikale populistiske højrepartier"⁵⁵ misvisende. De er givetvis højreorienterede og ofte stærkt ekskluderende i forhold til immigranter. Men det er kun i det omfang tilstedeværelsen af immigranterne tilskrives en elite, der undertrykker folket, at det er rimeligt at forstå dem som popu-

52 Cas Mudde og Cristóbal Rovira Kaltwasser, "Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Contemporary Europe and Latin America", *Government and Opposition* 48, nr. 2 (april 2013).

53 Yannis Stavrakakis, "Discourse Theory in Populism Research: Three Challenges and a Dilemma", *Journal of Language & Politics* 16, nr. 4 (juli 2017): 529–30.

54 Laclau, *On Populist Reason*; Laclau, "Populism: What's in a Name?"

55 Hans-Georg Betz, *Radical right-wing populism in western Europe* (Basingstoke: Macmillan Press, 1994).

listiske. Det sker selvfølgelig ofte, men det er langt fra altid tilfældet. Det er i øvrigt meget oftere nationen end folket, der artikuleres som det der er truet.⁵⁶

Laclaus populismeteori er imidlertid heller ikke uproblematisk.⁵⁷ Det gælder også når den konfronteres med Populisterne. Som jeg allerede har været inde på, er et første problem, at *The People's Party* ikke tillægges nogen særlig betydning i hans teoridannelse. Laclau skriver dem ikke – som Müller og Rosanvallon – ud af sin populisme-forståelse, men de indtager ikke en fremtrædende plads. I de oprindelige formuleringer fra 1977 er de slet ikke med.⁵⁸ I *On Populist Reason* optræder de som eksempler på et skifte i det politisk-ideologiske indhold i US-amerikansk populisme (fra deres oprindelige venstrefløjs artikuleringer til ny-konservatismen), og senere som et af tre (omend det første) eksempler på populistiske artikuleringer der mislykkedes.⁵⁹

Det skyldes at Laclaus ambition er at gøre den populistiske logik ontologisk, sammenfaldende med “det politiske” som sådan. Som han formulerer det, hvis populisme består i “et valg ved et vejkryds hvor et givet samfunds fremtid er placeret, bliver populisme så ikke synonymt med politik? Svaret kan kun være bekræftende”.⁶⁰ Andetsteds hedder det at “[p]opulisme er simpelt hen en måde at konstruere det politiske”.⁶¹ Hvis det er tilfældet, er der ikke er nogen grund til at give Populisterne en central placering. De opfandt godt nok ordet (hvilket Laclau slet ikke nævner), men da vi har at gøre med en ontologisk/ universel politisk logik er den ikke knyttet nødvendigt, eller bare stærkere, til nogen konkret politisk bevægelse. Jeg har andet-

56 For gode diskussioner af forskellene mellem nationalisme og populisme se Benjamin De Cleen, “Populism and Nationalism”, i *The Oxford Handbook of Political Theory*, red. John S. Dryzek, Bonnie Honig, og Anne Phillips, 2009, 1–12. Giorgos Katsambekis og Yannis Stavrakakis, “Revisiting the Nationalism/Populism Nexus: Lessons from the Greek Case”, *Javnost - The Public* 24, nr. 4 (2. oktober 2017): 391–408.

57 Jeg har fremført visse kritikker i Allan Dreyer Hansen, “Folket eksisterer ikke – derfor har vi populisme. Om Laclaus populismeteori”, *Politik*, 10 - 28, 20, nr. 4 (4. december 2017) og; Hansen, “Populisme”.

58 Laclau, *Politics and Ideology in Marxist Theory*.

59 Laclau, *On Populist Reason*

60 Laclau, “Populism: What’s in a Name?”, 47; se også Benjamin Ardit, “Review Essay: Populism is Hegemony is Politics? On Ernesto Laclau’s On Populist Reason” *Constellations* 17, nr. 3 (2010): 488–97.

61 Laclau, *On Populist Reason*, XI.

steds kritiseret denne påstand om ontologisk primat,⁶² og i det omfang denne kritik holder stik, er det klart at den politiske bevægelse der opfandt ordet, får en meget mere central placering.

Der er yderligere (i hvert fald) to aspekter af *The People's Party* det kan være svært umiddelbart at forene med Laclaus populisme-definition. Det første er spørgsmålet om lederens rolle, som fremført af Borriello og Jäger.⁶³ De påpeger:

I 1880'erne og -90'erne var populistiske farmers alliancer og Granger Clubs kendt for deres stærkt horisontale former for beslutningstagning, koblet med en fuldstændig afvisning af at underordne sig nogen form for ledelse. [...] Snarere end et diffust sæt af aktører som søgte top down vejledning, var US-amerikansk populisme i stand til at opnå sammenhæng lang tid før dets stærke mand gjorde sin entré. I tillæg var det præcis gennem brugen af medierende institutioner som kooperativer, kirker og broderskaber at en kohærent forestilling om en populistisk 'interesse' var i stand til at forme sig selv [...] Kontra Laclau, krævede det derfor ikke nogen intervention fra en leder at strikke disse ækvivalenskæder sammen.⁶⁴

De to kritikere peger bestemt på noget væsentligt. Der er ikke tvivl om at Laclau selv lægger op til, at det er (navnet på) lederen der fungerer som det symbolske punkt "folket" krystalliserer sig omkring. Men strengt taget siger han blot at det

62 Allan Dreyer Hansen, "Laclau and Mouffe and the Ontology of Radical Negativity", *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory* 15, nr. 3 (5. november 2014): 283–95, Allan Dreyer Hansen, "Is Antagonism a Good Name for Radical Negativity? Review of Oliver Marchart's *Thinking Antagonism*", *Etica & Politica / Ethics & Politics* XXII, nr. 3 (2021): 533–42. Det skal understreges, at andre læsninger er mulige. Disse formuleringer kunne isoleret set læses, som om de kun angår det politiske – og ikke alle sociale forhold. En af hans mest citerede passager siger, at "populisme er den gyldne vej til at forstå noget om den ontologiske konstituering af det politiske *som sådan*" (Laclau, *On Populist Reason*, 67). Det kunne læses som om populisme er særligt velegnet til at lære os noget om det politiske, men altså ikke falder sammen med det.

63 Arthur Borriello og Anton Jäger, "The Antinomies of Ernesto Laclau: A Reassessment", *Journal of Political Ideologies* 23, nr. 3 (3. december 2020): 4–5. "Laclaus folk [må] konstrueres og støbes, noget som må gøres gennem et centralt agentur, her taget op af leder-figuren. Laclaus forestilling om politisk repræsentation som legemliggørelse følger heraf, og den står i kontrast til en klassisk delegations- eller administrator (trustee) model, hvori overførsel af magt fra repræsenteret til repræsentant stadig tillader beslutningsmagt i førstnævnte."

64 Borriello og Jäger, 4–5.

som regel er tilfældet, ikke at det nødvendigvis må være sådan.⁶⁵ Teoretisk virker det meget overbevisende at en række adskilte krav, der ikke er prædestinerede til at forenes, må krystallisere sig omkring et symbol. Men jeg giver Jäger og Borriello helt ret, i at *The People's Party* tydeligt viser, at det ikke behøver at være (navnet på) lederen, der har den funktion. Man kunne faktisk overveje, om det var selve navnet "populist", der fungerede sådan.⁶⁶

Det andet punkt er opbygning og brug af organiseringer i bevægelsen, det Borriello og Jäger kalder "medierende institutioner". Her griber de ind i en problematik, der er blevet diskuteret som forholdet det horisontale overfor det vertikale.⁶⁷ Dvs. forholdet mellem det symbol, der (vertikalt) træder ud af og op over alle de enkelte krav og identiteter, der udgør bevægelsen (det horisontale). Igen er det rigtigt, at hovedtendensen i Laclaus beskrivelser er, at der må en vertikal relation til lederen til. Ellers bliver de adskilte krav og identiteter ikke samlet til en enhed.

Man kunne overveje om det ikke skyldes en for stærk dikotomi mellem populistisk (brud) og institutionalisering (etablissementet). Laclau gør selv opmærksom på, at der er tale om logikker der, i forskellige grader, altid vil virke samtidigt. Men han behandler ofte populisme som om det er en ren brudlogik uden institutionalisering. Her kunne det overvejes, om ikke organisering (institutionalisering) altid er en del af en politisk bevægelse.⁶⁸ Det afgørende er derfor ikke om der institutionaliseres, men om institutionaliseringerne opleves og fungerer som alternativ

65 Rudi Laermans, "On Populist Politics and Parliamentary Paralysis: An Interview with Ernesto Laclau", *Open Cahier on Art and the Public Domain*, nr. 20 (2010): 70–83 Heri hævder Laclau dog, at han ikke har set et eneste eksempel hvor det ikke var lederen.

66 Thomas Frank, *The People, No*, 167 citerer *Kansas City Times* fra 1936: "Det er sjældent, at et populært pseudonym klæber så godt, at mange tror, at det er det rigtige navn [...] Det er præcis, hvad der skete i en af de enorme politiske omvæltninger i USA. Der er sikkert rigtig mange, der kaldte sig populist i begyndelsen af 90'erne, som den dag i dag ikke ved, at Populistisk aldrig var det rigtige eller officielle navn for partiet."

67 Alexandros Kioupiolis, "Radicalizing Democracy", *Constellations* 17, nr. 1 (marts 2010): 137–54; Benjamin De Cleen og Yannis Stavrakakis, "Distinctions and Articulations: A Discourse Theoretical Framework for the Study of Populism and Nationalism", *Javnost - The Public* 24, nr. 4 (2. oktober 2017): 301–19; Lasse Thomassen, "Representing the People: Laclau as a Theorist of Representation", *New Political Science* 41, nr. 2 (3. april 2019): 329–44; Anton Jäger og Arthur Borriello, "Left-Populism on Trial: Laclauian Politics in Theory and Practice", *Theory & Event* 23, nr. 3 (juli 2020): 740–64.

68 Rodrigo Nunes, *Neither Vertical nor Horizontal: A Theory of Political Organization* (Verso Books, 2021).

til og kritik af etablisementet. Så fx et bondekooperativ kan både fungere som en institutionalisering indenfor et givet system, men også sagtens som et element i et populistisk brud med samme. Selve det at der organiseres kan ikke afgøre hvad tilfældet er. Det afhænger af den betydning organisationen tillægges af bevægelsens medlemmer.

KONKLUSION: POPULISME - VÆSENTLIGT BEDRE END SIT RYGTE

Lad mig samle op på alle disse overvejelser. På trods af den almindelige visdom og brug, indenfor og udenfor akademiet, har populisme sin klare oprindelse på den US-amerikanske venstrefløj, med krav om egalitær indretning af samfundet på folkets, ikke pengearistokratiets vilkår, inklusive genopretning af demokratiet. På trods af ordets historiske oprindelse, virker det mest overbevisende at begrebsliggøre populismen som en logik, snarere end som en venstrefløjsideologi. Det vil sige en antagonistisk sammenkædning af krav imod etablisementet eller eliten, hvorigennem der konstrueres et folk. Konfronteret med de oprindelige populistere, er der kun to måder at definere populisme på, der kan forsvares. Den ene er, som T. Frank, at fastholde en substantiel politisk ideologisk forankring i *The People's Party*. Begrebet bør derfor kun bruges om bevægelser, der enten eksplicit hævder at være arvtagere fra dem, eller som bærer meget tydelige spor derefter. At hævde en substantiel bestemmelse som ikke kan indfange Populisterne kan ikke forsvares. I så fald er højrepopulisme simpelthen ikke populisme, men blot demagogi, anti-egalitær og fremmedfjendsk politik. Mudde og Kaltwassers fejlbehandling af Populisterne viser, at selv en "tynd-centreret" definition stadig er tynget af for meget (moralistisk) substans.

Den anden mulighed er at definere populisme som en logik, som en måde at lave politik på, som Laclau (og Kazin) gør det. "Prisen" for en logik-definition er, at begrebet i en vis udstrækning frakobles sin oprindelse i de US-amerikanske populistere (s substantielle krav), og bredere i en folkelig venstrefløjstradition. På trods af sin klare sammenhæng med demokrati – folkestyre, realiseringen af folkets interesser – kan populistisk logik bruges til at kæde de mest forskelligartede politiske krav sammen, inklusive, dybt reaktionære, anti-egalitære og fremmedfjendske.

Det er helt oplagt, at der ikke er noget negativt *som sådan* ved populisme (som logik). Når akademikere og kommentatorer taler om populisme som noget man

(dvs. den oplyste liberale elite) må forsvare sig imod, skyldes det enten simpel historisk uvidenhed eller en illegitim glidning i begrebets anvendelse: først defineres populisme som autokratisk højrefløjs-ideologi med nationalistiske og xenofobiske tilbøjeligheder, hvorefter det udstrækkes til at dække bevægelser, ledere og partier, som på ingen måder lader sig indfange af den definition.⁶⁹

Et spørgsmål der dog melder sig er, om ikke populisme per definition må være en strategi der passer til visse typer af situationer, men ikke kan være politisk mål i sig selv? En ting er at hævde at overkommelsen af (efterdønningerne af) nyliberalismen og gennemførelsen af en reel grøn omstilling næppe kan tænkes uden et eller andet form for populistisk brud. Noget andet er at ophøje populisme til et politisk mål i sig selv. Med andre ord, må venstrefløjens mål ikke være at overkomme populismen? Hvis populisme er en anti-etablisement logik, hvad så hvis etablisementet faktisk er blevet indrettet, så det tjener folket og ikke eliten – når den folkelige blok er “blevet stat” som Gramsci ville sige.⁷⁰

Spørgsmålet fortjener bestemt videre behandling end fx Mouffe giver det,⁷¹ men svaret kunne gå i følgende retning. Selv om man skal være meget forsigtig med at generalisere, er det svært ikke at acceptere Robert Michels tese om en jernlov om at større organisationer tenderer mod hierarki og elitisme.⁷² Det er formodentlig svært at fastholde Laclaus ontologiske tvedeling mellem institutionalisering og populisme, og førstnævnte har næppe en mere essentiel forbindelse til hierarki end til lighed. Men man kan vove den tese, at etableringen af hvilket som helst styre har en tendens til at stivne i bl.a. hierarkiske former. Hvis det er rigtigt, er en fortløbende populistisk mobilisering formodentlig ønskværdig. Mere filosofisk kunne man hævde at populisme er den politiske – snarere end etiske – konklusion af demokratiets uopnåelighed. At det fuldkomne demokrati, realiseringen af folkeviljen *som sådan*, paradoksalt ville betyde demokratiets ophør. Demokrati må være *kommende* – *a venir* – som Derrida siger det,⁷³ eller hegemonisk som Laclau og Mouffe ville

69 For et usædvanligt tydeligt eksempel, se afsnittet om Podemos i Hansen, *Hvordan forvrænger populismen demokratiet?*

70 Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks* (London: Lawrence and Wishart, 1971).

71 Chantal Mouffe, *For venstrepopulisme* (København: Solidaritet, 2019).

72 Nunes, *Neither Vertical nor Horizontal*, 20.

73 Jacques Derrida, *Specters of Marx: The State of the Debt, the Work of Mourning, and the new International* (New York; London: Routledge, 1994); se også Lasse Thomassen, “The Undecidable Character

sige det.⁷⁴ Derrida udpegede selv populisme som noget negativt.⁷⁵ Men på trods heraf kunne man konkludere at populisme, som konfliktfyldt anti-etablisement logik, i et levende demokrati ikke alene altid *vil*, men faktisk altid *bør* være med os.

BIBLIOGRAFI

- Arditi, Benjamin. "Review Essay: Populism is Hegemony is Politics? On Ernesto Laclau's On Populist Reason." *Constellations* 17, nr. 3 (2010): 488–97. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8675.2010.00587.x>
- Bell, Daniel. "The Dispossessed". *The Radical Right: The New American Right. Expanded and Updated*, redigeret af Daniel Bell, 1–45. New York: Anchor Books Doubleday, 1963.
- Betz, Hans-Georg. *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. Basingstoke: Macmillan Press, 1994.
- Biglieri, Paula, og Luciana Cadahia. *Seven Essays on Populism: for a Renewed Theoretical Perspective*. English Edition. Critical South. Medford: Polity Press, 2021.
- Bjerre-Poulsen, Niels. "Populism - A Brief Introduction to a Baffling Notion". *American Studies in Scandinavia* 18, nr. 1 (1. marts 1986): 27–36. <https://doi.org/10.22439/asca.v18i1.1190>.
- Borriello, Arthur, og Anton Jäger. "The Antinomies of Ernesto Laclau: A Reassessment". *Journal of Political Ideologies* 23, nr. 3 (3. december 2020): 1–19. <https://doi.org/10.1080/13569317.2020.1855775>
- Cunningham, Raymond J. *The Populists in Historical Perspective*. Lexington, Mass: Heath, 1968.
- De Cleen, Benjamin. "Populism and Nationalism". I *The Oxford Handbook of Political Theory*, redigeret af John S. Dryzek, Bonnie Honig, og Anne Phillips, 1–12, 2009.
- De Cleen, Benjamin, Jason Glynos, og Aurelien Mondon. "Critical Research on Populism: Nine Rules of Engagement". *Organization* 25, nr. 5 (september 2018): 649–61. <https://doi.org/10.1177/1350508418768053>
- De Cleen, Benjamin, og Yannis Stavrakakis. "Distinctions and Articulations: A Discourse Theoretical Framework for the Study of Populism and Nationalism". *Javnost - The Public* 24, nr. 4 (2. oktober 2017): 301–19. <https://doi.org/10.1080/13183222.2017.1330083>

of Populism: Rereading Populism through Jacques Derrida", *Dystopia* 4 (1. november 2020).

74 Ernesto Laclau og Chantal Mouffe, *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics* (London: Verso, 1985), kapitel 4.

75 Jacques Derrida, *Rogues: Two Essays on Reason* (Stanford University Press, 2005).

- Derrida, Jacques. *Rogues: Two Essays on Reason*. Stanford University Press, 2005.
- . *Specters of Marx: The State of the Debt, the Work of Mourning, and the New International*. New York; London: Routledge, 1994.
- Frank, Thomas. *The People, No: A Brief History of Anti-Populism*. First edition. New York: Metropolitan Books, 2020.
- Freeden, Michael. "After the Brexit Referendum: Revisiting Populism as an Ideology". *Journal of Political Ideologies* 22, nr. 1 (februar 2017): 1–11. <https://doi.org/10.1080/13569317.2016.1260813>
- Goodwyn, Lawrence. "Rethinking 'Populism': Paradoxes of Historiography and Democracy". *Telos* 1991, nr. 88 (20. juni 1991): 37–56. <https://doi.org/10.3817/0691088037>
- Gramsci, Antonio. *Selections from Prison Notebooks*. London: Lawrence and Wishart, 1971.
- Gøttiske, Martin. "Europa bygger flere mure for at stoppe flygtninge: »Vi må håbe, at det udskyder Europas fald«". *Information*, 30. august 2021. <https://www.information.dk/udland/2021/08/europa-bygger-flere-mure-stoppe-flygtninge-maa-haabe-udskyder-europas-fald>.
- Hall, Stuart. "Popular-Democratic vs Authoritarian Populism: Two Ways of Taking Democracy Seriously". I *Marxism and democracy*, 157–85. London: Humanities Press, 1980.
- Hansen, Allan Dreyer. "Laclau and Mouffe and the Ontology of Radical Negativity". *Distinktion: Scandinavian Journal of Social Theory* 15, nr. 3 (5. november 2014): 283–95. <https://doi.org/10.1080/1600910X.2014.973895>
- . "Folket eksisterer ikke – derfor har vi populisme. Om Laclaus populismeteorologi". *Politik*, 10 - 28, 20, nr. 4 (4. december 2017).
- . "Populisme: forvrængning af demokratiet, tynd moralsk ideologi eller det politiskes ontologi? Müller, Mudde og Laclau om populisme". *Agora* 37, nr. 01–02 (2020): 33–60.
- . "Is Antagonism a Good Name for Radical Democracy? Review of Oliver Marchart's *Thinking Antagonism*". *Etica & Politica / Ethics & Politics* XXII, nr. 3 (2021): 533–42.
- Hansen, Mogens Herman. *Hvordan forvrænger populismen demokratiet?* København: Informations Forlag, 2017.
- Hofstadter, Richard. *The Age of Reform: From Bryan to F.D.R.* Reprinted. Vintage Book History. New York: Vintage Books, 1956.
- Ionescu, Ghița, og Ernest Gellner, red. *Populism: Its Meanings and National Characteristics*. London: Weidenfeld & Nicolson, 1969.
- Jäger, Anton. "The Semantic Drift: Images of Populism in Post-war American Historiography and Their Relevance for (European) Political Science". Working Paper. Populismus Working Papers.

- Thessaloniki: Populismus - Populist Discourse and Democracy, juli 2016. <http://www.populismus.gr/working-papers/>.
- . “The Myth of Populism”. *Jacobin Magazine*, januar 2018. <https://jacobinmag.com/2018/01/populism-douglas-hofstadter-donald-trump-democracy>. Jäger, Anton, og Arthur Borriello. “Left-Populism on Trial: Laclauian Politics in Theory and Practice”. *Theory & Event* 23, nr. 3 (juli 2020): 740–64.
- Katsambekis, Giorgos, og Yannis Stavrakakis. “Revisiting the Nationalism/Populism Nexus: Lessons from the Greek Case”. *Javnost - The Public* 24, nr. 4 (2. oktober 2017): 391–408. <https://doi.org/10.1080/13183222.2017.1330087>
- Kazin, Michael. *The Populist Persuasion: An American History*. Ithaca, NY ; London: Cornell University Press, 1998.
- Kioupkiolis, Alexandros. “Radicalizing Democracy”. *Constellations* 17, nr. 1 (marts 2010): 137–54. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8675.2009.00561.x>
- Laclau, Ernesto. *Politics and Ideology in Marxist Theory: Capitalism, Fascism, Populism*. Verso 1977.
- . *On Populist Reason*. London: Verso, 2005.
- . “Populism: What’s in a Name?” I *Populism and the Mirror of Democracy*, redigeret af Francisco Panizza, 147–74. London: Verso, 2005.
- Laclau, Ernesto, og Chantal Mouffe. *Hegemony and Socialist Strategy. Towards a Radical Democratic Politics*. London: Verso, 1985.
- Ladefoged, Christian. “Debat: Det ligner grangiveligt marxisme”, 30. august 2021. <https://jyllandsposten.dk/debat/breve/ECE13235010/det-ligner-grangiveligt-marxisme/>.
- Laermans, Rudi. “On Populist Politics and Parliamentary Paralysis: An Interview with Ernesto Laclau”. *Open Cahier on Art and the Public Domain*, nr. 20 (2010): 70–83.
- Lykkeberg, Rune. “Rune Lykkeberg: Pierre Rosanvallon har skrevet den bedste bog om populismen, jeg har læst”. *Information*, 23. januar 2020. <https://www.information.dk/kultur/anmeldelse/2020/01/rune-lykkeberg-pierre-rosanvallon-skrevet-bedste-bog-populismen-laest>.
- Metz, Georg. “Debat: Ikke et knivsblad skal kunne presses ind i Socialdemokratiets populistiske murværk”. *Information*, 25. marts 2021. <https://www.information.dk/debat/2021/03/knivsblad-presses-socialdemokratiets-populistiske-murvaerk>.
- Mouffe, Chantal. *For venstrepopulisme*. København: Solidaritet, 2019.
- Mudde, Cas. “The Populist Zeitgeist”. *Government and Opposition* 39, nr. 4 (september 2004): 541–63. <https://doi.org/10.1111/j.1477-7053.2004.00135.x>

- Mudde, Cas, og Cristóbal Rovira Kaltwasser. "Populism and (liberal) democracy: a framework for analysis". I *Populism in Europe and the Americas*, 1–26, 2012. I Mudde, og Kaltwasser, red. *Populism in Europe and the Americas: threat or corrective for democracy?* Cambridge: Cambridge University Press.
- . "Exclusionary vs. Inclusionary Populism: Comparing Government and Opposition Contemporary Europe and Latin America". 48, nr. 2 (april 2013): 147–74. <https://doi-org.ep.fjernadgang.kb.dk/10.1017/gov.2012.11>
- . *Populism: A Very Short Introduction*. New York, NY: Oxford University Press, 2017.
- Nugent, Walter T. K. *The Tolerant Populists: Kansas Populism and Nativism*. Chicago-London: University of Chicago Press, 1963.
- Nunes, Rodrigo. *Neither Vertical nor Horizontal: A Theory of Political Organization*. Verso Books, 2021.
- Populist Party Platform (1892). "Omaha Platform: Populist Party Platform (1892) (parts)", 1892. <https://wnorton.com/college/history/eamerica/media/ch22/resources/documents/populist.htm>.
- Pollack, Norman. "Hofstadter on Populism: A Critique of 'The Age of Reform'". *The Journal of Southern History* 26, nr. 4 (1960): 478–500. <https://doi.org/10.2307/2204624>
- Postel, Charles. "The American Populist and Anti-Populist Legacy". I *Transformations of Populism in Europe and the Americas: History and Recent Tendencies*, redigeret af John Abromeit, York Norman, Gary Marotta og Bridget Maria Chesterton, 116–35. London: Bloomsbury, 2017.
- Rosanvallón, Pierre. *Populismens århundrede: historie, teori, kritik*. København: Information, 2020.
- Stavrakakis, Yannis. "Antinomies of Formalism: Laclau's Theory of Populism and the Lessons From Religious Populism in Greece". *Journal of Political Ideologies* 9, nr. 3 (1. oktober 2004): 253–67. <https://doi.org/10.1080/1356931042000263519>
- . "Discourse Theory in Populism Research: Three Challenges and a Dilemma". *Journal of Language & Politics* 16, nr. 4 (juli 2017): 523–34. <https://doi.org/10.1075/jlp.17025.sta>.
- . "How did 'Populism' Become a Pejorative Concept? And Why is This Important Today? A Genealogy of Double Hermeneutics". *Populismus Working Papers*. Thessaloniki: Populismus - Populist discourse and Democracy, April 2017. <http://www.populismus.gr/working-papers/>.
- Stavrakakis, Yannis, og Anton Jäger. "Accomplishments and Limitations of the 'New' Mainstream in Contemporary Populism Studies". *European Journal of Social Theory* 21, nr. 4 (2018): 547–65. <https://doi.org/10.1177/1368431017723337>

- Stavrakakis, Yannis, og Giorgos Katsambekis. "Left-Wing Populism in the European Periphery: the Case of SYRIZA". *Journal of Political Ideologies* 19, nr. 2 (4. maj 2014): 119–42. <https://doi.org/10.1080/13569317.2014.909266>
- "The People's Party | Free of Corporate Money", 24. august 2020. <https://peoplesparty.org/>.
- Taguieff, Pierre-André "La rhétorique du national-populisme", in *Mots* 9 (1984): 112-139
- Thomassen, Lasse. "Representing the People: Laclau as a Theorist of Representation". *New Political Science* 41, nr. 2 (3. april 2019): 329–44. <https://doi.org/10.1080/07393148.2019.1596687>
- . "The Undecidable Character of Populism: Rereading Populism through Jacques Derrida". *Dystopia* 4 (1. november 2020).
- Woodward, C. Vann. "The Populist Heritage and the Intellectual". *The American Scholar* 29, nr. 1 (1959): 55–72.